

Dr hab. Agnieszka Szplit, prof. uczelni (UJK)

Kielce, 25.07.2022.

Wydział Pedagogiki i Psychologii

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

agnieszka.szplit@gmail.com

Recenzja pracy doktorskiej mgr Urszuli Kłobuszewskiej

pt: ***“Negotiating Hegemony and Empowerment: Teaching English as a Foreign Language and Critical Global Engagement”***

Promotorzy rozprawy: **prof. Lotar Rasiński, prof. Hana Cervinkova**

Przedstawiona do recenzji rozprawa ma 191 stron. Jej struktura jest opracowana według klasycznego układu prac naukowych i w jej skład wchodzi: wprowadzenie (1), rozdział teoretyczny (2) i rozdział metodologiczny (3) oraz część empiryczna: przedstawienie i analiza zebranego materiału badawczego i jego interpretacja (4,5, 6,7) oraz wnioski (8). Dołączono również podziękowania, streszczenie w języku polskim i angielskim, bibliografię, spis skrótów, rysunków i tabel oraz oświadczenie autorki. Rozprawa została przygotowana w oparciu o bogatą i aktualną literaturę przedmiotu (w znacznej większości angielskojęzyczną), bibliografia zawiera 217 pozycji, w pracy zamieszczono 15 rysunków i 6 tabel.

Rozprawa doktorska koncentruje się wokół ważnego problemu pedagogicznego i społecznego, jakim jest dominacja języka angielskiego w większości krajów świata. Z uznaniem odnoszę się do wyboru tematu rozprawy przez Doktorantkę, która zmierzyła się z problemem od lat szeroko dyskutowanym przez rzesze naukowców z wielu dyscyplin, w tym pedagogów, lingwistów, polityków czy ekonomistów. Już bowiem John Adams, drugi prezydent Stanów Zjednoczonych, w roku 1780 w wystąpieniu przed Kongresem Akademii Amerykańskiej przedstawił wizję rozwoju języka angielskiego, który stać się miał językiem bardziej powszechnym niż łacina.

Autorka upatruje w ekspansji języka angielskiego zjawisko niekorzystne, ze względu na przewagę kultury krajów angielskojęzycznych nad lokalną kulturą krajów nieangielskojęzycznych i uznaje ją za narzędzie globalizacji i utrwalania nierówności społecznych lub edukacyjnych. Wskazuje jednak i na korzyści wynikające z uczenia się języka

angielskiego dla samych uczących się, którym edukacja gwarantuje poprawę sytuacji społecznej czy zawodowej.

W pierwszym rozdziale dysertacji Doktorantka omawia podstawowe terminy stanowiące kluczowe pojęcia rozprawy: globalizację, hegemonię i upęłnomocnienie oraz wskazuje na dominację języka angielskiego w świecie. Rozdział rozpoczyna się od analiz antropologicznych poświęconych globalizacji. Doktorantka słusznie nawiązuje do procesów ekonomicznych, stanowią one bowiem podstawę zmian kulturowych i imperializmu języka angielskiego wynikających z faktu, iż właśnie tym językiem władają obywatele wielkich światowych potęg gospodarczych, takich jak Wielka Brytania czy Stany Zjednoczone. Umiejętnie też przechodzi Autorka od antropologii politycznej do analiz kulturoznawczych oraz, kolejno, językoznawczych. Pochwalić należy działanie Doktorantki, która nie tylko świadomie i celowo dobiera teorie wiodące (Appadurai, Gramsci), które stanowią szkielet pracy zarówno w zakresie analiz teoretycznych jak i w dalszych częściach rozprawy, ale również klarownie motywuje swój wybór (str.19, 21, 65).

W rozdziale teoretycznym widoczna jest duża dbałość o jasność terminologiczną. Doktorantka starannie definiuje używane pojęcia, przedstawia również ich zakres i wskazuje na różnice pomiędzy nimi (np. pomiędzy hegemonią a dominacją, str. 56 a kolejno również pomiędzy hegemonią i siłą polityczną, str. 57). Jednoznacznie też określa, które zrozumienie wskazanych pojęć zostaje przez nią zaczerpnięte i stanowi podstawę dalszych analiz lub badań (np. *I use the concept of hegemony ..., I mean..* - str. 58).

Dużą wartością rozprawy jest bogactwo literatury wykorzystanej do jej przygotowania. Zebrane materiały poddano uważnej selekcji, lecz niepokojąca jest jednak pewna tendencyjność w doborze przedstawianych faktów. Autorka wskazuje na negatywne aspekty globalizacji i dominacji języka angielskiego omijając jednak ich pozytywne skutki. Doktorantka nie stara się odnaleźć przykładów tworzenia nowych form tożsamości kulturowej czy społecznej. Zapomina też o płaszczyźnie praktyczno-komunikacyjnej, która wskazuje na to, że pewne przejawy integracji czy globalizacji są pożądane, a integracja wymusza ustanowienie uniwersalnego medium komunikacji. Co więcej, Doktorantka wydaje się zapominać o innych czynnikach wpływających na dominację języka angielskiego niż celowe działanie potęg finansowych, jak chociażby fakt, iż język ten jest stosunkowo łatwy do opanowania w stopniu wystarczającym do codziennej komunikacji.

Badania naukowe wymagają zaś neutralności. Zajęcie określonego stanowiska, co jest konieczne przy określaniu problemu badawczego czy hipotezy, nie powinno oznaczać jednak, iż badacz ma prawo pomijać (zarówno w rozważaniach teoretycznych jak i analizach badawczych) istotne opinie lub wątki stojące w opozycji do jego_jej zdania. Podejście naukowe wymaga umiejętności dowodzenia swych racji, nie zaś unikania niepasujących treści. Tę właśnie wybiórczość w budowaniu treści rozprawy uznaję za jej mankament. Dysertacja z pewnością zyskałaby na wartości, gdyby jej Autorka podjęła się polemiki z innymi opiniami, przeciwstawnymi do jej własnych.

Co więcej, niektórym argumentom, nawet przytaczanym z literatury, Doktorantka wyraźnie nadaje wartość większą niż można by im obiektywnie przypisać. Przykładowo, powołując się na opinię Phillipsona (2007) Autorka wskazuje na działania podejmowane przez rządy brytyjski (wraz z British Council) i amerykański w celu utrzymania języka angielskiego na dominującej pozycji w świecie. Doktorantka nie wspomina jednak, że działania promujące język danego kraju podejmują również inne ambasady i ich przedstawicielstwa (np. Goethe-Institut, Institut français de Varsovie), co potwierdza, że promocja danego języka jest stosowaną praktyką o zasięgu międzynarodowym.

Sugerowałabym również wzbogacenie rozważań teoretycznych o informacje dotyczące komunikacyjnie angielskojęzycznej Unii Europejskiej i jej polityki wielojęzyczności oraz siły ekonomicznej języków w Europie (np. tekst Ilony Koutny z 2004 r., w którym autorka wskazuje język niemiecki jako ten, który posiadał największą siłę ekonomiczną). Dane te pozwoliłyby na, bardzo potrzebną w dysertacji, pogłębioną dyskusję i ukazanie omawianego zagadnienia z wielu perspektyw.

Rozdział teoretyczny jest bardzo bogaty i oparty na dogłębnej analizie literatury. Szkoda jednak, że Doktorantka nieco umniejszyła rolę wspomnianej w podrozdziale 2.1.6. opozycji globalny-lokalny. Aspekt relacji (lub nawet konfliktu) pomiędzy kulturą i językiem globalnym (angielskim) a lokalnym, czy nawet „korozja lokalności”, wydają się bardzo istotne dla tematyki rozważań teoretycznych jak i samych badań. Do tych dwóch kategorii, globalności i lokalności, odnosi się przecież Autorka w rozdziałach analizujących i interpretujących materiał zebrany podczas wywiadów. Szkoda, że Autorka nie nawiązała chociażby do ważnej pracy Johna M. Swalesa, który uznał, że język angielski to „Tyrannosaurus rex” („potężny drapieżnik pożerający innych”) i pisał o „triumfaliźmie” języka angielskiego, aneksji czy nawet unicestwieniu przez język angielski zarówno kultury lokalnej jak i kolejnych obszarów języka

(np. specjalistycznego). Rozprawy tego autora znacznie wzbogaciłyby wspomniany podrozdział.

Wartość części teoretycznej podwyższyłaby zapewne większa staranność w opisie źródeł. Doktorantka ma tendencje do stosowania mało ścisłych określeń dotyczących ważnych opinii naukowych (wyrażenie „*some theories/ studies*” pojawia się w wielu miejscach rozprawy (np. str. 31, 51), których nie popiera źródłem, lub odnoszących się do rezultatów badań (*some teachers*, str. 76). Brakuje również przypisów bibliograficznych w kilku miejscach rozprawy (np. Sapir, str. 52) lub też podany przypis nie wskazuje na autora_kę przytoczonego stwierdzenia (np. str. 61, Gramsci). W szczególności istotne jest podawanie źródeł, na bazie których Autorka wnioskuje o ważnych aspektach omawianego tematu. Dla przykładu: Doktorantka stwierdza, że osoby, które nie znają angielskiego są traktowane jako nowicjusze, obcokrajowcy, outsiderzy lub jako słabi mówcy (str. 59). Jest to dość ważki argument świadczący o imperializmie językowym, lecz niestety w rozprawie nie podano żadnego źródła popierającego tę wypowiedź.

Słabością części teoretycznej jest dołączenie do niej fragmentów wywiadu (rozdział 2.1.2, str. 36-37, 39-40). W części teoretycznej rozprawy Doktorantka powinna posługiwać się jedynie źródłami naukowymi, zaś powoływanie się na opinię wyrażoną przez uczestniczkę badań nie jest właściwe.

Kolejna moja uwaga dotyczy nadmiernej długości rozdziału teoretycznego. Zdecydowanie lepszy byłby jego odbiór, gdyby Doktorantka wydzieliła z niego dwa rozdziały: pierwszy dotyczący globalizacji i kultury oraz drugi poświęcony dominacji języka angielskiego. Ponadto, pomiędzy podrozdziałami brakuje logicznych połączeń i wyjaśnień w jakim kierunku podążać będzie Autorka w kolejnych fragmentach rozprawy.

Zwrócić pragnę również uwagę na błąd w sformułowaniu tytułu rozdziału drugiego. Dwa terminy w nim używane: „*organic intellectuals*” i „*global ecumene*” są wyjaśnione znacznie później (*ecumene*- str. 30, *organic intellectuals* - str. 64), co powodować może niezrozumienie tytułu w chwili jego poznania.

Kolejna część rozprawy poświęcona jest metodologii badań. Autorka przedstawia kontekst badań, metodę i procedurę badawczą oraz problemy badawcze (rozdział 3) a także dokładnie i starannie opisuje grupę badawczą stworzoną w fazie pierwszej (podrozdział 3.3.2.1) i drugiej badań (podrozdział 3.3.2.2. oraz początek rozdziału 4).

Doktorantka rozpoczyna od przedstawienia trudności w prowadzeniu badań wynikające z pandemii Covid-19. Kolejno omawia procedurę badawczą, podzieloną na dwie fazy: fazę

pierwszą, opartą na wywiadach o charakterze częściowo ustrukturalizowanym i fazę drugą o charakterze biograficznym. Doktorantka logicznie uzasadnia rozbięcie procedury badawczej na dwie fazy i wydaje się, że była to dobra decyzja organizacyjna. Jednak Autorka dysertacji nie przedstawia materiału badawczego zgromadzonego w fazie pierwszej. W bardzo ogólnikowy sposób wyjaśnia tylko, że wywiady z fazy 1 pomogły jej odnaleźć główne wątki, które eksploatowane są w fazie 2 (np. str. 85: *I identified main themes, which helped structure my research questions that I later pursued using biographical research method with five participants*). Musimy zatem Autorce „wierzyć na słowo” (pozwolę sobie określić to terminem potocznym, który najlepiej oddaje treść mojej uwagi), bowiem w rozprawie nie ma żadnego rozdziału, w którym przedstawia ona rezultaty tej fazy badań lub je interpretuje. Szkoda, że Autorka nie zawarła również w rozprawie zadawanych w trakcie wywiadów ustrukturyzowanych pytań głównych (choćby w załączniku). Umieszczenie ich z pewnością umotywowaloby wybór kierunku poszukiwań badawczych w wywiadach biograficznych. Podkreślam, że Doktorantka nie omówiła rezultatów badań prowadzonych w fazie pierwszej (i ich oczywiście dokładniej nie zinterpretowała), co uważam za największą słabość recenzowanej rozprawy.

Komentarza krytycznego wymaga również dobór próby badawczej w obu fazach. Doktorantka wybrała do badań w fazie pierwszej 10 osób i podaje dokładnie kryteria wyboru, co należy pochwalić. Nie opisuje jednak procedury zawężania liczby potencjalnych uczestników badania (poprzez dookreślanie kolejnych kryteriów doboru) i nie wyjaśnia, czy ostatecznie prowadziła rozmowy tylko z 10 osobami (wybranymi z ponad 100 absolwentów - str. 83) dlatego, że tylko one spełniały wspomniane kryteria, czy też tylko te osoby wyraziły zgodę na wywiad. Co więcej, brakuje umotywwania wybranych kryteriów doboru próby badawczej. Zrozumiałe są kryteria 2 i 3, które pozwalają Doktorantce przeprowadzić badania wśród osób, z którymi ma kontakt oraz czwarte określające konieczność posiadania doświadczenia w pracy nauczycielskiej. Wątpliwości moje dotyczą jednak wymogu, aby osoby biorące udział w wywiadach musiały wykonywać uprzednio pracę o innym charakterze (kryterium 1). Rozumiem, że Doktorantka zakłada, iż uprzednie doświadczenia zawodowe wykraczające poza nauczanie języka angielskiego (TESOL) w istotny sposób zmieniają opinię dotyczącą nauczania tego języka wśród osób nieangielskojęzycznych. To założenie nie ma uzasadnienia w przypadku prowadzonych badań, ale być może stanowiło jedynie kryterium zawężające grupę badawczą. Niestety nie zostało to wyjaśnione.

Ponownie zastanawiające są kryteria doboru uczestników wywiadów w fazie 2. W tym przypadku Autorka nie definiuje ich tak klarownie i tylko krótko wyjaśnia kto został zaproszony do wywiadów. Doktorantka stwierdza bardzo ogólnikowo, że chce poszerzyć grupę badawczą. Jej zdaniem jest to wystarczającym powodem, aby zrezygnować z wcześniej ustalonych kryteriów (2, 3, 4) zawężających grupę badawczą do studentów i praktykantów związanych z programem the New School. Sądzę, że tak istotna zmiana kryteriów doboru próby wymaga umotywowania, tym bardziej, że do badań w fazie drugiej dołączono zaledwie 2 osoby przy łącznej liczbie 12 rozmówców.

Doktorantka decyduje się prowadzić wywiady biograficzne z dwiema osobami pochodzącymi z Wielkiej Brytanii, choć w części pierwszej badań wszyscy uczestnicy mieli pochodzenie amerykańskie. Wydaje mi się, że poszerzenie grupy badawczej o osoby spoza kręgu nauczycieli pochodzenia amerykańskiego stanowi dużą wartość w drugiej fazie badań, w której mowa o roli zachowań wzmacniających dominację języka angielskiego w krajach nieangielskojęzycznych. Szkoda jednak, że Doktorantka nie uwypukliła tego faktu i nie podjęła próby porównania doświadczeń osób z kręgów języka angielskiego i amerykańskiego. Oczywiście wnioskowanie na bazie 5 wywiadów nie pozwoliłoby na poważniejsze generalizowanie, ale z pewnością analiza tego wątku mogłaby wzbudzić ciekawą dyskusję.

Doktorantka nie objaśnia również, czy wspomniane dodatkowe dwie osoby spełniają stosowane wcześniej kryterium dotyczące posiadanych doświadczeń zawodowych. Z przedstawionych biografii uczestników badania wynika jednak, że raczej nie: Sean pracował zaledwie rok na budowie (str.105), Kate zaś posiada doświadczenie w zarządzaniu edukacją, ale z opisu zrozumieć można, iż nie zajmowała tego stanowiska długo (str.106).

Istotne są również kryteria, które pozwoliły Doktorantce wyłonić uczestników fazy drugiej badania spośród osób biorących udział w fazie pierwszej, ale w rozprawie nie podano ich w ogóle. Zastanawiające jest ponadto to, z jakiego powodu Doktorantka nie zaprosiła do drugiej fazy badań tylko takich osób, które nie uczestniczyły w fazie pierwszej. Niestety brak wspomnianych wyjaśnień powoduje obawę, że wybrano te osoby, których opinie zgadzają się z opinią Doktorantki, co znacznie zmniejszyłoby rzetelność prowadzonych badań. Doktorantka wprawdzie powołuje się na kryterium inkluzyjności w doborze grupy (str. 98), lecz w rzeczywistości nie stosuje go. Po pierwsze Autorka uwzględnia tylko 2 kręgi zamiast 3, które wspomniane są w przywoływanym modelu Kachru (str. 42). Co więcej w badaniach nie ma również równej liczby osób z dwóch wybranych kręgów odmian języka angielskiego: tzw. wewnętrzny krąg krajów reprezentuje 4 uczestników, zaś krąg rozszerzony tylko 1 osoba.

Kolejna część rozprawy zawiera prezentację, analizę i interpretację materiału badawczego zgromadzonego podczas wywiadów biograficznych. Doktorantka otwiera analizy przedstawiając biografie uczestników fazy drugiej badania (rozdział 4). Nie wskazuje na żadne ściśle określone wątki, lecz w podsumowaniu ukierunkowuje już swoje interpretacje na omówienie roli nauczycieli jako ambasadorów języka angielskiego i kultury własnych krajów. Kolejne rozdziały (5, 6 i 7) stanowią analizę i interpretację rezultatów badań. W sposobie rozdziału materiału badawczego widać wyraźną logikę. Doktorantka układa biografie rozmówców według jasnego klucza koncepcyjnego wynikającego z problemu głównego: **negocjacji** pomiędzy globalną hegemonią języka angielskiego a wsparciem dla kultury lokalnej czy rozwoju uczących się osób. Stąd Autorka zestawia rozdziały zawierające przeciwstawne wątki i wzajemnie zbijające argumenty w nich przedstawione. Rozdział 5 potwierdza dominację języka angielskiego, ukazuje mechanizmy utrwalania niesprawiedliwości i nierówności społecznych poprzez specyficzną organizację procesu jego nauczania czy nawet przykłady zachowań rasistowskich objawiające się w procesie oceny nauczycieli języka. Jest on oparty na biografii dwojga uczestników badania: Seana i Kate i poświęcony hegemoniczno-globalnemu charakterowi procesu nauczania języka angielskiego w świecie, skutkującemu podsycaniem nierówności społecznych. Doktorantka jasno i klarownie przedstawia opinie nauczycieli, którzy bardzo krytycznie nastawieni są do swojej pracy. Oboje zresztą rezygnują z dalszego wykonywania zawodu nauczyciela języka angielskiego w krajach nieangielskojęzycznych. Pojawiające się w przytoczonych wypowiedziach dwojga rozmówców głębokie rozczarowanie pracą i realiami procesu rozpowszechniania języka angielskiego w krajach nieangielskojęzycznych wyraźnie potwierdza opinię Doktorantki przedstawioną we wstępie i części teoretycznej dotyczącą negatywnych skutków dominacji języka angielskiego dla kultury krajów nieangielskojęzycznych.

Szkoda, że Autorka wybrała akurat i opisała w tym rozdziale jedynie doświadczenia dwojga nauczycieli, którzy postanowili zakończyć pracę w zawodzie. Ciekawe byłoby spojrzenie pozostałych osób na ten sam problem i poznanie ich sposobów „zmierzenia się” z nim, ich argumentów, które pozwalają na wytrwanie w zawodzie i pozytywną cenę procesu nauczania języka.

W rozdziale 6 natomiast Doktorantka zajmuje przeciwne stanowisko - wskazuje na zachowania nauczycieli pragnących wzmocnienia pozycji zawodowej czy społecznej dla swoich uczniów dzięki znajomości języka angielskiego, szanujących ich lokalną kulturę i krytykujących hegemonię kultury krajów angielskojęzycznych. W materiale badawczym uzyskanym głównie

od trojga rozmówców: Rachel, Diane i Aleksa oraz fragmentarycznie od Kate i Seana, Autorka odnajduje również przykłady osobistej, refleksyjnej walki rozmówców, którzy wahają się pomiędzy uznaniem negatywnych wpływów języka i kultury angielskojęzycznej oraz korzyściami wynikającymi ze znajomości tego języka.

Dopełnieniem analiz jest rozdział 7, w którym Doktorantka odnosi się do procesu nauczania zdalnego, wymuszonego pandemią Covid-19. Zdaniem Autorki (zainspirowanej pracami Appadurai) nowoczesna technologia stanowi narzędzie globalizacji, ale też ujawnia istniejące nierówności społeczne. Rozdział ten jest jednocześnie też odnośnikiem do rozważań własnych Autorki poświęconych doświadczeniom w prowadzeniu badań naukowych stanowiących podstawę recenzowanej dysertacji.

Część analityczną i interpretację rezultatów badań oceniam wysoko. Zgromadzony materiał jest bardzo ciekawy i bogaty a interpretacje głębokie i wartościowe. Doktorantka wykazała się także znajomością literatury przedmiotu i potrafiła odnaleźć połączenie pomiędzy teorią a własnymi badaniami. Szkoda jednak, że nie wskazuje jasno który rozdział lub jego część odnoszą się do wyłonionych problemów badawczych. Warto było to bądź wskazać w tytule rozdziału/podrozdziału, bądź w sposób klarowny i logiczny wyjaśnić w części wprowadzającej do niego. W tak rozplanowanej analizie badań trudno jest odnaleźć bezpośrednie nawiązanie do problemów badawczych, choć widoczne jest odniesienie do nich w poszczególnych fragmentach tekstu.

Również we wnioskach (rozdział 8) nie ma jasnej informacji w jaki sposób Doktorantka odpowiada na postawione szczegółowe pytania badawcze. Jest to słabością rozprawy i obniża jej wartość merytoryczną. Wydaje się jednak, iż błąd ten wynika z nadmiernego pośpiechu i zbytniego skrócenia wywodów podsumowujących badania.

Doktorantka wykazała się znakomitą znajomością języka angielskiego. Rozprawa napisana jest pięknym stylistycznie i bogatym, naukowym językiem. Również pod względem gramatycznych czy interpunkcyjnym praca zasługuje na pochwałę. Zwrócę jedynie uwagę na literówkę na str. 129 (*thay* zamiast *they*) oraz powtórzenie zdania na str. 35 (*English has expanded so much in the last few decades and its range of action has become so wide that the incentive to study other languages has fallen very low.*) i 36 (*Englishhas decreased., Crystal, 2003*). Co więcej w drugim miejscu zdanie posiada odniesienie do źródła, którego nie ma w pierwszym. Doktorantka nie powinna była też tak licznie stosować pytań retorycznych (np. str. 40, 65, 157-158). Ich pojawienie się w pracy miało zapewne podkreślić wagę określonych wątków, jednak ten zabieg stylistyczny nie powinien być nadużywany w rozprawie naukowej.

Lepiej było wymienić istotne dla tematu rozprawy obszary rozważań i kolejno szczegółowo je omówić. Nie mam natomiast istotniejszych uwag dotyczących układu pracy i jej aspektów technicznych. Sugeruję jedynie, iż warto podawać numer ilustracji, która jest analizowana w danym paragrafie a nie tylko wspominać jej umieszczenie (np. *ilustracja poniżej*, str. 27-28).

Pragnę podkreślić oryginalność pomysłu badawczego Doktorantki i jej widoczne emocjonalne zaangażowanie w przygotowanie rozprawy. Praca jest wartościowa merytorycznie i potwierdza zarówno wiedzę teoretyczną Doktorantki jak i jej umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie wyróżnionego w pracy problemu badawczego. Wskazane przez mnie słabości i odnalezione niedociągnięcia wynikają zapewne z małego doświadczenia badawczego Doktorantki i nie stanowią o znacznym obniżeniu wartości dysertacji. Sugeruję naniesienie drobnych poprawek przed publikacją rozprawy, do której serdecznie Autorkę zachęcam. Monografia stworzona na podstawie recenzowanej rozprawy doktorskiej stanowić będzie ważne źródło wiedzy zarówno dla badaczy podejmujących podobną tematykę, jak też dla nauczycieli języka angielskiego czy osób odpowiedzialnych za kształtowanie polityki edukacyjnej.

Podsumowując stwierdzam, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Urszuli Kłobuszewskiej **spełnia warunki** określone w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.2021.478 t.j. ze zm.).

Dr hab. Agnieszka Szplit, prof. UJK

Bibliografia:

Koutny Ilona, (2004). *Komunikacja międzykulturowa w Europie: angielski i esperanto jako alternatywne środki komunikacji* [w]: *Inna (?) Europa*, (red.). Barbara Goryńska-Bittner, Poznań: Wyd. KNS AR.

Swales John. M, (1997). English as Tyrannosaurus rex, *World Englishes*, vol.16, nr. 3, 373-382.

